

inimaginabilă barbarie împotriva românilor din teritoriul cedat și calvarul bisericii române de aici (p. 245-257) sunt prezentate cu specială mențiune că „bandele fasciste de criminali sadici nu au nimic comun cu poporul ungar”.

Ultimul capitol – *România patria comună a românilor și minorităților naționale* (p. 273-287) pune în discuție pretinsa „problemă a naționalităților” în România demonstrând că înainte de decembrie 1989 nu numai ungurii au avut de îndurat diverse vicisitudini ci dimpotrivă românii și ceilalți locuitori ai țării. Este prezentată actuala situație: constituirea partidului politic pe baze etnice U.D.M.R. învățământul, cultura în limbile minorităților. Dar, în zonele transilvane în care populația maghiară este destul de numeroasă ea manifestă o ostilitate fățișă și demonstrativă împotriva românilor, propaganda maghiară întreținând și acum speranța în realipirea Transilvaniei la Ungaria. A crescut și s-a diversificat propaganda antiromânească în străinătate încercând să se acrediteze ideea că minoritatea maghiară din Transilvania este supusă unor grave persecuții.

Volumul pe care-l prezentăm se încheie cu Concluzii și un rezumat iar aparatul critic deosebit de bogat – 318 note – dovedește ampla și temeinica documentare a lucrării prefațate de acad. Ștefan Pascu.

Trebuie însă menționată eroarea – desigur o greșală de tipar – de la p. 237 care persistă și în cuprins (p. 320): dictatul de la Viena s-a semnat la 30 august 1940 și nu 1944. Este, oricare ar fi originea ei, o greșală regretabilă mai ales în cadrul unei lucrări cu o asemenea informație și încărcătură emoțională.

Rodica Andruș

Cornel Tatai–Baltă, *Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830)*

Editura Eventus, Balj, 1995, 213 p + 72 planșe.

Bibliografia românească cu referiri îndeosebi, la vechea tiparniță a Blajului, cu vestiții ei meșteri tipografi și gravori în lemn, s-a îmbogățit cu încă o apariție editorială. Cartea „Gravorii în lemn de la Blaj” (1750-1830), scrisă de Cornel Tatai–Baltă și scoasă la lumina tiparului în acest an, 1995, prin Editura Eventus de la Blaj, vine să completeze cu noi date literatura de specialitate, întrunind calitățile unei lucrări de sinteză, documentară și bine realizată din punct de vedere științific dar și stilistic prin incontestabilul ei autor, cercetătorul, Cornel Tatai–Baltă.

Cartea întregește informațiile cu privire la însemnătatea Blajului tipografic în complexa atmosferă istorico-socială a perioadei medievale românești și premoderne.

Cu influențe dinspre celelalte centre tipografice, din cele două provincii românești, dar mai ales sub auspiciile ideilor iluministe preluate direct din occidentul Europei, prin învățații blăjeni, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, creatori de coridoare culturale între părțile teritoriale ale Europei răsăritene și centrale și cele vestice, vechea tipografie din Blaj își găsește în cartea

istoricului de artă Cornel Tatai-Baltă, locul și rolul care i se cuvine într-o istorie a culturii noastre românești integrată în cea europeană.

Prin această carte, autorul ei Cornel Tatai-Baltă s-a impus printre cercetătorii de frunte ai culturii noastre și mai ales și-a câștigat prestigiul științific, situându-se alături de personalitățile de bază din domeniul studierii și scrierii despre cărțile vechi românești, în special despre xilogravura veche românească.

Structurată pe șase capitole care cuprind:

I. Arta xilogravurii, câteva puncte de reper (p. 5-11); II. Istoriografia xilogravurii vechi românești (p.12-20); III. Xilogravura românească (sec. XVI-XIX); Evoluție, Influențe, Interferențe (p. 21-42); IV. Condițiile istorice în care se înființează tipografia de la Blaj (p. 43-48); V. Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830) (p. 49-125); VI. Concluzii (p. 126-138), cartea se încheie cu capitolele nenumerate: Note (pag. 135-168), Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830), Catalog (p. 169-196), Bibliografie (p. 197-209), 130 de ilustrații (p. 210-281), și Cuprins.

Modul de abordare al fiecărui capitol se bazează pe criteriul cronologic reconstituind o epocă, fără a rupe continuitatea și unitatea lumii tipăriturilor vechi cu tot ceea ce conține o astfel de carte între copertile sale.

„Punctele de reper” ale artei universale a xilogravurii fac introducerea în carte, ca imediat să facem o incursiune în istoria xilogravurii românești, iar mai apoi autorul să detalieze aspecte ale xilogravurii din cărțile tipărite la Blaj. Cu acest mers treptat într-o lume trecută și relativ puțin cunoscută a cărții vechi românești în majoritatea ei religioasă, autorul reușește să atragă nu numai pe specialistul interesat asupra descoperirii de noi date, dar și pe omul doar, pasionat de arta veche tipografică. Desigur, autorul, cu o viziune de ansamblu asupra evoluției, a influențelor, a interferențelor, a istoriei tipografiei, se oprește și persistă în detaliile necesare când realizează capitolul dedicat gravorilor în lemn de la Blaj descriind activitatea celor cinci, binecunoscuți meșteri în arta gravării în lemn: Vlaicu, Ioanițiu Endredi, Sandul Tipograf, Petru Papavici Râmnicean, Dimitrie Finta. În general, sunt menționați anii în care au activat, prezentând pe rând și numind fiecare ilustrație, menționând și titlul și anul în care a apărut cartea în care se află ilustrația respectivă. Prezentarea neegală a succintelor date biografice, cu referiri notabile asupra activității de gravor, este determinată de perioada îndelungată de activitate, de modul cât de bine a lucrat gravorul, de însemnătatea personalității sale chiar în timpul vieții. Astfel, se detașează activitatea lui Petru Papavici-Râmnicean cu cele 42 ilustrații semnate, dar nu lipsesc nici informații document și chiar „curiozități” din viața celorlalți, așa cum ar fi de pildă prezentarea priceputului gravor Ioanițiu Endredi cu tumultoasa și romantica sa viață.

Autorul a insistat asupra descrierii și interpretării atât din punct de vedere artistic cât și biblic a scenelor ilustrate, neomițând influențele stilurilor artistice occidentale, delimitate în cultura europeană precum și influențe manifestate din cultura bizantină.

Numelor și titlurilor certe, autorul aduce în prim plan și gravori „în discuție”, dar și aici dă indicii asupra lor, și potrivit datelor științifice prezentate ne pune pe o anume pantă.

Interferențele dintre arta gravurilor blăjeni și a altor gravori vestiți din centre tipografice transilvănene, ori din Moldova sau Țara Românească, dau caracterul unui studiu monografic asupra gravurilor și artei gravurii în lemn, subliniind contribuția xilografurii în general la tezaurul artei noastre naționale.

Se cuvine să ne oprim și asupra stilului combinat al cercetătorului bine documentat dar și cu veleități literare, care fac lectura accesibilă dar nu facilă.

Cornel Tatai-Baltă nu ezită în a-și exprima, bazat pe argumente, păreri personale asupra identificării unor gravuri unor identități unor gravuri, adoptând chiar stilul polemic, cum este de pildă referirea la originea românească a gravorului Ilie Anagnost, idee susținută de cercetătorul Dragoș Murărescu, dar contrazisă argumentat de Cornel Tatai-Baltă, care recunoaște și nu diminuează meritele științifice ale celui dintâi. De altfel, sunt făcute referințe și la alți cercetători în domeniu, înaintași dar și contemporani, acordându-le locul binemeritat în cartea sa, exemplificând doar cu nume ca: Nicolae Iorga, Augustin Bunea, Alexandru Lupeanu-Melin, Mircea Tomescu.

De altfel, la capitolul „Note” autorul încunoștințează nu numai de multele nume remarcabile și multe lucrări de referință, care rămân pilonii istoriei culturii noastre, dar el completează cu anume comentarii de detaliu, care ajută la înțelegerea și calificarea unei idei exprimate deja, dar nu îndeajuns de amănunțit. Cu înclinații didactice, autorul cărții extrage idei concludive la sfârșitul capitolelor, dar și capitol separat la sfârșitul cărții, pentru a fixa ceea ce a vrut să rămână ca esențial.

Cu un aparat critic notabil și un bogat material ilustrativ, cartea întregește argumentația științifică.

Considerând cartea „Gravuri în lemn de la Blaj” și pe autorul ei vrednic titlu și nume de o istorie a culturii noastre, nu eludăm a elogia și calitățile tipografice ale noii edituri și tiparnițe blăjene.

Maria Basarab

Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costica Prodan,

În apărarea României mari. Campania armatei române din 1918-1919,

Editura enciclopedică, București, 1995, 336 p + 12 planșe foto.

Era necesar ca o astfel de carte să vadă lumina tiparului. Ea vine să umple un gol în istoriografia română referitoare la operațiunile militare din anii 1918-1919. Cartea „În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919 realizată de cercetătorii Institutului de Istorie și Teorie Militară, evidențiază printr-o minuțioasă analiză, unul din marile momente ale istoriei naționale, lupta pentru unire. Pornind de la reflexiile lui I. G. Duca care spunea: „Când se va scrie